

LBRIS

We know
books

Colecția Roman

Lector: Nicoleta Arsenie
Tehnoredactor: Carmen Dumitrescu
Coperta: Florin Afloarei

Editura EUROPRESS GROUP
O.P. 22, C.P. 113, București, 014780
Tel./Fax.: 021-2125692; Tel.: 021-3106618
Comenzi carte prin poștă:
Tel.: 021-2125692
E-mail: office@europress.ro
www.europress.ro

Franzobel: *Das Floß der Medusa*

© 2017 Paul Zsolnay Verlag Ges.m.b.H., Wien

© of the translation: S. Fischer Foundation by order of TRADUKI

© EuroPress Group, pentru prezenta versiune

traduki

Această carte a apărut cu sprijinul oferit de TRADUKI, o rețea literară din care fac parte Ministerul Federal al Afacerilor Europene și Internaționale din Republica Austria, Ministerul Afacerilor Externe din Republica Federală Germania, Fundația Culturală Elvețiană Pro Helvetia, Grupul de Interes „Traducătoare Traducători” (Literaturhaus Wien) din însărcinarea Ministerului Federal pentru Artă, Cultură, Servicii Publice și Sport al Republicii Austria, Goethe-Institut, Agenția Slovenă de Carte, Ministerul Culturii din Republica Croația, Resortul pentru Cultură al guvernului Principatului Liechtenstein, Fundația Culturală Liechtenstein, Ministerul Culturii din Republica Albania, Ministerul Culturii și al Informației din Republica Serbia, Ministerul Culturii din România, Ministerul Educației, Științei, Culturii și Sportului din Muntenegru, Ministerul Culturii din Republica Macedonia de Nord, Ministerul Culturii din Republica Bulgaria, Târgul de Carte de la Leipzig, precum și Fundația S. Fischer.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
FRANZOBEL

Pluta Meduzei : roman după o întâmplare adevărată / Franzobel ; în românește de Victor Scoradeț. - București : EuroPress Group, 2022

ISBN 978-606-668-278-7

I. Scoradeț, Victor (trad.)

821.11

FRANZOBEL

Pluta Meduzei

Roman
după o întâmplare adevărată

În românește de
Victor Scoradeț

București, 2022

verificare riguroasă, dar plină de afecțiune a faptelor istorice. Nicidecum nu se cuvine omisă Verena Humer, care m-a ajutat la scrierea corectă a cuvintelor franceze și a contribuit cu câteva sugestii prețioase. Nu-l pot uita nici pe Alexander Kubelka, cel care mi-a atras atenția asupra temei. Dar mulțumirile mele finale se îndreaptă către directorul Editurii Zsolnay, Herbert Ohrlinger, pentru încrederea necesară pe care a arătat-o încă de la începutul acestui proiect. Menționez, cu deosebită prețuire, și ajutorul personalului editorial, de care am beneficiat.

Franzobel, noiembrie 2016

Cuprins

O dimineată grozavă.....	7
Omul din noroi	16
Unde sunt șobolanii?.....	33
Vânt favorabil.....	54
În măruntaiele Meduzei	80
Blestemul.....	102
Carne	132
Vulturul cu aripile desfăcute.....	154
Pești mici	171
Furtuna.....	185
Mama Neptun	207
Cuvântul cu ș	226
Eșuați în nisip	248
Pe margine	275
Draci de mare	287
Vive la France	320
Trăiască regele	346
Catarg	367
Miramar.....	380
Supă de știucă	390

La Tropicul Morții.....	414
Antrenament de supraviețuire pentru romantici	437
Human trash	442
French Fries	472
Copiii lui Iona.....	481
La margine	493
D de la Jones	524
Beți.....	540
Cei din urmă.....	554
Apă din cer	565
Mulțumiri	587

O dimineată grozavă

Trei ori nouă fac joi*, iar ziua de 18 iulie a anului 1816 era o minunată zi de joi. Nici un norișor nu tulbura albastrul azuriu al cerului, soarele te orbea, și până și aerul, de obicei pâcios, era limpede precum cristalul. La aproximativ treizeci de mile marine de coasta de vest a Africii, bricul Argus luneca pe marea ca oglinda. Balenele mici și delfinii făceau salturi pe lângă el, pescărușii zburau în cerc pe deasupra siajului, descriau arcuri, se înălțau și coborau, aproape că atingeau apa cu vârfurile penelor. Mișcările oamenilor de la bord se îmbinau atât de armonios, încât păreau să alcătuiască un mecanism complicat. Nu se simțea nici cel mai mic efort.

Apoi, un grăunte de nisip pătrunse în mecanism. Era ora unsprezece dimineăta, Argus era cu câteva mile mai sus de Nouakchott, devenit între timp capitala Mauritaniei, aproximativ în dreptul orașului Portendick, când gabierul anunță prezența unui obiect ciudat la două grade la tribord. Nimeni nu bănuia ce ar fi putut să-nsemne asta. Cu atât mai puțin noi, dar vom afla în curând.

* „Trei ori Nouă” a fost titlul unei emisiuni tv difuzate în fiecare joi de postul german ZDF (n. tr.).

Ce fel de obiect? Léon Parnajon, căpitanul, trase din pipă, ceru ocheanul, dar nu reuși să descopere nimic – nici vreo altă navă, nici vreo insulă. Obiecte plutind în derivă? Abia câteva minute mai târziu, ceva își făcu apariția în mica lume delimitată de ocean, și atunci comandantul văzu o platformă plutitoare cu un cort pe ea. Mauri? Berberi? Vreun alt neam de crescători de cămile? Vreun adăpost al locuitorilor deșertului luat de ape? Sclavi evadați? La vremea aceea, se întâmpla tot mereu ca sclavii să-i atace pe cei care-i supravegheau și să întreprindă tentative de evadare ce păreau mai degrabă absurde. Pe când căpitanul încă mai căuta o explicație, el zări o siluetă care se-mpleticea. Aceasta se postă la marginea platformei, își lăsă capul pe spate și... da, nu încăpea nicio îndoială, bărbatul urina – după cum se părea, urina în mână și... da, *nu se poate una ca asta*, el bău lichidul. De îndată ce amărâtul ăla își ridică privirea și zări pânzele lui Argus, începu să țopăie ca un apucat și să dea din mâini. Acum, el reuși chiar să se cațare pe catarg și să fluture o cârpă.

Potoleşte-te, amărătule. Te-am văzut deja.

Individul nu reuși să se mai țină mult timp pe catarg, se lăsă să alunece-n jos și dispăru în cort. Acum începură să iasă și alții, și ăștia le făceau cu mâna. Când văzură că Argus se apropia, că fuseseră reperați, începură să se îmbrățișeze.

Nu, ăștia nu sunt sclavi fugiți. Nu-s tuciurii. Poate naufragiați? De pe Meduza? Cu neputință! Meduza eşuase cu două săptămâni în urmă, acum, dacă ai noroc, poți să mai dai peste supraviețuitori la țarm, poate și peste epavă.

O jumătate de oră mai târziu, Argus ajunse lângă bizara ambarcațiune. Fără îndoială, o plută. Sau podul mobil al unei cetăți? În orice caz, în privința asta,

căpitanul nu se înșelase, vehiculul avea un mic catarg și un cort care să-i apere de soare pe naufragiați. Musul numără treisprezece, paisprezece, cincisprezece făpturi scheletice. Cei mai mulți dintre ei erau goi, dar purtau cizme, care arătau cât se poate de ciudat pe picioarele alea subțiri – ca niște picioare de copii în încălțări mult prea mari. Schelete ambulante! Unul avea o perucă de în pe cap, o tunică galbenă de uniformă și o sabie la centură. Tricornul lui arăta că era militar. Francezi? Sau pirați? Numai cinci dintre ei mai erau în stare să se țină pe picioare, ceilalți stăteau întinși sau pe vine. Coborără barca de salvare și-ncepură să vâslească spre ei.

– Fiți cu băgare de seamă, strigă Parnajon. S-ar putea să fie o capcană. S-ar putea ca...

Nu, nu era o capcană. Când fură destul de aproape, văzură ochi goi, adânciți în orbite, hățișul unor bărbi încâlcite, buze crăpate, uscate ca pergamentul. Umeri arși, piele jupuită, corpuri pline de răni, de bășici. Nu, ăștia nu erau sclavi, ăștia nu erau berberi și nici pirați nu erau, erau europeni. *Niște amărâți!* Dar ce amărâți! Schelete cu coșul pieptului ieșit în afară, oasele bazinului în formă de liră, cu bucle ca niște pâini turtite, uscate, niște zdrențe de piele. Părul de pe cap, țeapăn de la sare, semăna cu umplutura vechilor fotolii tapițate. Iar ochii? Învăluți în întuneric, demenți. Ce fel de făpturi erau astea? Cadavre umblătoare? Prin ce trecuseră ei? Acum nu știm, dar, răbdare, o să aflăm.

O imagine jalnică. Chipuri de morți, brațe subțiri lipsite de vlagă, haine zdrențuite, carpe. O imagine jalnică, respingătoare. *Pe lângă ăștia, până și golanii cei mai zdrențaroși din Paris arată ca niște aristocrați.* Căpitanul, el însuși doar un personaj marginal în povestea noastră, a pus să fie urcați la bord și a ordonat să li

se dea supă de carne și vin. Pe deasupra, coniac amestecat cu ouă bătute.

Căpitanul Parnajon și toți ceilalți aflați la bord lui Argus știau că făpturile astea scheletice, cadavrele astea ambulante erau naufragiații, supraviețuitorii de pe pluta Meduzei. Cei care fuseseră crezuți morți, ultimii cincisprezece din o sută patruzeci și șapte de oameni, câți fuseseră la început, și care supraviețuiseră timp de treisprezece zile pe pluta aceasta. *Treisprezece zile!* El trase din pipă și privi construcția aia încropită din scânduri, pânzele în formă de cort. *Incredibil, cum a reușit obiectul ăsta să se țină la suprafață atâta timp.* Ceea ce văzu după aceea, îi făcu sângele să înghețe în vine. Un picior înțepenit între două scânduri, retezat deasupra gleznei. Carnea era cenușiu-gălbuie, umflată, întreaga formă avea un contur incert, buretos, dar încă mai puteai să-ți dai seama că fusese un picior. Iar Parnajon, în curând vom putea să-i uităm din nou numele, mai văzu ceva, mici fâșii cenușii atârinate pe frânghii. Pește uscat? Slănină veche pentru micul dejun? Nu, căpitanul știa, era carne de om! Cum altfel ar fi putut supraviețui cei cincisprezece timp de aproape două săptămâni? Prăpădiții ăștia nu numai că-și băuseră urina, ci se și mâncaseră unii pe alții. Parnajon, de a cărui existență n-am mai fi știut nimic dacă nu erau acești cincisprezece supraviețuitori, se înecă cu fumul pipei și începu să tușească. Bănuia el oare că tocmai ziua aceasta, această plută, fâșiile astea de carne cenușie îi asigurau o menținere marginală în cărțile de istorie? Un loc printre notele de subsol în cartea nemuririi.

Printre marinari, canibalismul nu era un lucru cu totul ieșit din comun, câtă vreme regulile erau respectate. Până și preasfânta Biserică Catolică tolera consumul de carne umană în situații extreme. Dar

cincisprezece supraviețuitori din o sută patruzeci și șapte? Oare fuseseră respectate regulile în cazul acesta? Sau fusese aplicată o singură regulă, regula celui mai puternic? Nu cumva se hăcuiseră unii pe alții și apoi se mâncaseră?

Abia ajunși la bord, unii dintre cei salvați căzură în genunchi și-i mulțumiră Domnului Dumnezeu. Unul îl luă în brațe pe mus, altul pe căpitan, care, însă, ușor scârbit de scena cu urina, îl ținu la distanță. Patru dintre ei erau atât de slăbiți, încât a fost nevoie să fie duși pe sus, un altul striga ceva de portmoneul lui, care s-ar mai fi aflat pe plută: *Banii mei! Hărțile mele!* Și nu a fost tocmai ușor ca insul să fie împiedicat să sară în apă. În sfârșit, unul comandă șampanie, stridii, languste, mereng și un șervețel.

– Spuneți-i orchestrei să cânte mai tare. Și rugați-le pe doamne să mai aibă răbdare. În curând am să vin să dansez cu ele.

Nu încăpea nicio îndoială, omul nu mai era în toate mințile. Un altul, e vorba de geologul Alexandre Corréard, asupra căruia vom mai reveni, spuse sec:

– Domnii mei, sunt de-a dreptul revoltat, ați întârziat cu nu mai puțin de zece minute. Asta numiți dumneavoastră punctualitate? Curată neglijență! Dacă asta are să devină o modă... El încercă să zâmbească, dar, când nimeni nu reacționează la gluma la care se gândise zile întregi, el se prăbuși.

Erau niște morți aparenti cu ochii încetoșați. Ochi care văzuseră prea multe. Numai unul dintre ei ieșea în evidență, părea mai în puteri, mai sănătos: cel cu tunica galbenă și peruca de in și tricornul, pe care acum și-l ținea lipit de piept. Avea o barbă deasă, țepoasă, o față carnoasă și rozalie și ochi de-un albastru pătrunzător. Dacă-l priveai mai atent, vedeai că tunica lui jerpelită

nu mai avea nasturi, iar pielea cizmelor lui avea urme de mușcăături și dăre de sare.

– Jean Baptist Henri Savigny, medic secund pe Meduza. El făcu o plecăciune adâncă în timp ce se prezenta, nu numai căpitanului Parnajon, dar și nouă, și lumii. Apoi trase adânc aer în piept și rosti cu o voce uimitor de puternică:

– Lumea trebuie să știe, și are să afle, ce anume am trăit noi... Noi suntem în viață pentru că a fost de datoria noastră să supraviețuim ca să-i prezentăm omenirii destinul nostru... El vorbi despre eșuarea Meduzei pe bancul de nisip Arguin, despre bărcile de salvare care îi părăsiseră, despre o revoltă. Cuvintele se revărsau din gura lui ca un torent. Odgoane tăiate, furtuni, un fluture, pești zburători, rechini, o a doua revoltă, butoaie cu apă sparte, rații de vin și așa mai departe.

– Trebuie s-o înștiințați pe Josephine, logodnica mea. Spuneți-i că sunt în viață și să facă limonadă. O limonadă mare și rece. Un butoi de limonadă. Treizeci de vedre! Și o cratiță mare de tocană de găscă, o găscă întreagă. Tartă Tatin – ba nu, aia urmează să fie inventată abia optzeci de ani mai târziu, așadar prăjitură cu mere. Crème brûlée, profiterol, înghețată...

Abia când Parnajon ridică mâinile și-i făcu semn să țină minte toate astea pentru mai târziu, simți și el cum începe să-și piardă mințile. El îl rugă pe căpitan să-i îngăduie să tragă un fum din pipă, „sunt două săptămâni de când aștept cu nerăbdare clipa asta”, mai marele navei i-o întinse călcându-și pe inimă, după care picioarele i se înmuiară, a fost nevoie să fie sprijinit, dar el continua să vorbească de Josephine:

– Nu e o frumusețe, iar inteligența ei lasă de dorit, este neobișnuit de obișnuită, nu-i o prințesă, dar eu o iubesc. Eu...

– Ce ați mâncat?, voi să afle căpitanul. El îl ținut cu privirea pe cel salvat, își luă înapoi pipa, o șterse.

– Să mâncăm? Savigny își ridică privirea spre cer, răsă. O irezistibilă coadă de vită cu fălci de vitel în terină și coapte în brânză, genunchi de porc cu linte, tarte cu splină, rinichi înăbușiți, pâine cu măduvă de bou, ficat de găscă, gogoși umplute, prăjitură cu pere...

El se uită la Parnajon, îi urmări privirea, văzu fâșiile de carne cenușii de pe plută și înțelese la ce se gândea căpitanul de pe Argus. Avea să fie dificil să i se explice lumii civilizate tot ce se petrecuse pe plută. Oare avea să înțeleagă cineva? Sau era vorba de un scandal care trebuia ascuns prin orice mijloace? Un lucru pe care lumea nu avea voie să-l afle niciodată?

Făpturile acestea descărnate nu ar mai fi putut să supraviețuiască nici măcar o zi pe mare și, cu toate că Parnajon era fericit că a salvat cincisprezece oameni de la moarte, o seamă de bănuieli sumbre se amestecau cu starea lui de euforie. Oare era vorba de niște sărmene făpturi care avuseseră parte de un destin nemilos, sau de niște bestii dezumanizate, sălbatice, niște nenorociți!, pe care el îi luase la bord ca să-i redea civilizației? Oare pentruăștia trei ori nouă făcea joi, așa cum spunea tot mereu bătrânul lui dascăl?

Ciudat lucru, adeseori, marile catastrofe se consumă pe ascuns. La fel ca în cazul lagărelor de concentrare, al genocidelor, al închisorilor în care au loc torturi sau al tragediilor de pe ambarcațiunile cu refugiați din Marea Mediterană, nici despre tragedia fregatei Meduza, opinia publică nu a aflat nimic la început. Abia în septembrie 1816 a ajuns primul caz în ziare, mai întâi în cele franțuzești, la scurt timp în cele din întreaga lume. Avidă de senzații, opinia publică s-a aruncat asupra lui și relatarea supraviețuitorilor a apărut în *Lemberger*

Zeitung, ca și în *Gazeta Lwowska*, în *Steyermärkische Intelligenzblätter*, precum și în *Augsburger Allgemeine*, în *El Mercurio*, în *Norske Intelligenz-Sedler*, în *Sankt Petersburger Vedomosti*, la fel ca și în alte câteva sute de publicații.

Până atunci, însă, a durat exact două săptămâni, nici o zi mai mult sau mai puțin, până când, pe 18 septembrie 1816, ministrul Marinei franceze, generalul Bouchage, numele acesta înseamnă constipație, a fost în măsură să-i scrie Regelui Ludovic XVIII: „O scutesc pe Majestatea Voastră de relatarea scenelor oribile provocate de foame și de disperare, care s-au consumat pe pluta aceasta. Și o scutesc pe Înălțimea Voastră Sublimă și de descrierea grozăviilor care au fost comise în cele treisprezece zile de părăsire. Pe de altă parte, regret în continuare profund faptul că jurnaliștii au dezvăluit întâmplări care ar fi fost mai bine să fi rămas ascunse omenirii pe vecie”.

Trei ani mai târziu, bătrânul rege, bolnav de gută, un om corpulent, umflat ca o meduză, cu părul alb și o atracție puternică pentru decorații înalte și încălțări deschise la culoare, speranța monarhiștilor, și-a exprimat el însuși poziția față de acest incident, cum l-a numit el. Cu prilejul deschiderii salonului de artă de la Paris din 1819, el i-a spus unui tânăr pictor, care, într-un efort supraomenesc, fixase pe o pânză uriașă cele întâmplate: „Domnule Géricault, pentru noi, naufragiul acesta al dumneavoastră nu înseamnă nimic!” Monarhul cel gras a mai făcut un gest depreciativ, apoi, împreună cu anturajul său, și-a târât pașii mai departe, greoi, în vreme ce tânărul pictor, care, ca să-și picteze tabloul, stătuse de vorbă cu supraviețuitorii și pusese să-i fie aduse în atelier cadavre de la institutele de anatomie, a rămas acolo devastat. Faptul că tabloul său

avea să-i aducă celebritatea și chiar și peste două sute de ani putea fi văzut la Luvru într-un salon principal, vizavi de „Încoronarea lui Napoleon” de Jacques-Louis David, el nu avea cum să îl bănuiască.

Peste alți o sută șaptezeci de ani a existat un proiect de ecranizare a întâmplării, dar lumea încă nu voia să știe nimic despre acest „incident”. În arhipelagul Guadelupe, uraganul Hugo a distrus pluta construită după modelul Meduzei, iar cineastului francez de origine iraniană Iradj Azimi i s-au pus atâtea bețe în roate, încât n-a lipsit mult să se lase doborât. Până la urmă, a fost nevoie ca el să-și taie venele în fața Ministerului Culturii din Paris pentru ca, prin 1998, la aproape zece ani de la apariția filmului „Le Radeau de la Méduse”, care n-avea să fie un succes, acesta să poată fi în sfârșit proiectat în cinematografe.

Dar ce fel de întâmplări sunt acestea care ar trebui ferite de ochii lumii în vecii vecilor? Ce fel de întâmplare aparent blestemată este cea aflată în spatele celor cincisprezece fapte descărnate? Înseamnă ele ceva pentru noi? O încercare a omului de a se justifica în fața lui Dumnezeu? Ceva sublim? Înălțător? Zdrobitor? Ei bine, urmează să aflăm. În orice caz, acest „incident” este ceva care erodează mândria națională franceză, ba chiar mândria națională europeană, din cauză că revelează abisuri ale omului, din cauză că arată ce de lucruri se pot întâmpla cu această specie. Nimic pentru papiștii obsedați de modă, pentru francofili, băutori de vin roșu, degustători de brânze. Bun, între timp s-au scurs mai mult de două sute de ani de la această întâmplare. Prin urmare, putem să ne simțim bine și să ne asigurăm că noi suntem altfel, că, în lumea noastră, nu se mai poate întâmpla așa ceva. Dar oare chiar așa stau lucrurile?

Omul din noroi

Taman de așa ceva mi-e frică, hârâi o voce aspră. Fix de așa ceva. Sunt zile întregi de când mă aștept la asta. Sunt zile întregi de când o simt în urină... Dar cu mine nu ține!

Era 22 septembrie 1816, trecuseră patru zile de când ministrul francez al Marinei pe nume Constipație îi înmânase regelui său umflat scrisoarea pomenită. În cele două luni care trecuseră de la salvarea lui, medicul de vas Savigny, cel cu tunica galbenă și peruca de in, pusese pe el treizeci de kile; el se întorsese în Franța și acolo aflase că amiralitatea nu era interesată de povestea lui. Dimpotrivă, ăia voiau s-o ascundă sub covor. Medicului de vas i s-a comunicat că nu mai avea ce căuta în marină și că nu era cazul să aștepte vreo despăgubire.

– Este în interesul statului să nu-și bată capul cu ceea ce ați văzut dumneavoastră. Cel mai bine e să vă dați la fund și să nu mai dați niciun semn de viață. *Adică pe mine mă întind la uscat ca pe o rufă, mă tratează ca pe un păduchios, ca pe un pârlit care vine să ceară ceva.* Dar asta nu era pe gustul domnului Savigny, nu pentru asta ni se prezentase el atunci. El ar fi vrut s-o urle-n gura mare, toată omenirea trebuia să ia parte la destinul său. Doar nu îndurase treisprezece zile de iad pentru ca după aceea să tacă. Numai de n-ar fi fost pofta asta

nemaipomenită de a se îndopa cu tot ce se putea: ciorbe, carne, cartofi, pâine, brânză, fasole, unt pe care și-l lingea de pe degete, prăjituri, pateuri pe care le-nfuleca cu lingura, budincă, melasă. Și, bineînțeles, limonadă. Se îndopa ca un nebun, bea ca un bivoli de apă.

– Până la urmă ai să plesnești, spunea Josephine.

– Tu n-ai cum să-nțelegi. Nu ai trăit treisprezece zile privind moartea în ochi.

El aștepta să apară cineva la ușa lui, cineva care citise relatarea lui ajunsă printr-o indiscreție într-un ziar, cineva care să-l ajute să obțină ceea ce i se cuvenea de drept, faima și recunoașterea. Dar nu s-a întâmplat nimic. Nimeni nu s-a interesat de el. Povestea lui era prea aventuroasă, prea tulburătoare, îți făcea părul măciucă.

Majoritatea celor salvați se mai aflau încă în Senegal. Internați într-un spital din Saint-Louis, într-o încăpăre mare și umedă, cu saltele vechi pe o podea de lut roșiatic, din care țâșneau în permanență noi și noi gândăniși – monștri zburători și târători, fiecare exemplar în parte un maestru perfid în omorârea nervilor.

Cinci dintre cei salvați nu supraviețuiseră verii, iar ceilalți nu se simțeau nici ei mai bine, zăceau fără vlagă, aveau halucinații sau ceea ce, astăzi, se cheamă tulburări de stres posttraumatic: ieșiri agresive, încercări de sinucidere, depresii. În afara medicului de vas, numai locotenentul Coudein, căzut în damblaua religiei, și Hosea Thomas, marinar brevetat, porniseră înapoi spre Franța. În timpul celor trei săptămâni cât a durat călătoria pe mare, ei nu au schimbat niciun cuvânt cu Savigny. În Brest au coborât pe uscat. Coudein voia să ajungă neîntârziat la Papa Pius VII, ca să obțină sanctificarea unui mus mort, iar Hosea a pornit la drum ca să se achite de